

Fredagen den
28 oktober 1977

Fredagen den 28 oktober

Kl. 09.00

§ 1 Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

§ 2 Om villkoren för beviljande av uppehållstillstånd för utlänning i vissa fall

Statsrådet OLA ULLSTEN erhöll ordet för att besvara *Helge Klövers* (s) den 19 oktober anmälda fråga, 1977/78:76, och anförde:

Herr talman! Helge Klöver har frågat mig om vilka krav invandrarverket och regeringen ställer på invandrares äktenskap för att de inte skall betraktas som skenäktenskap.

Den reglerade invandringen innebär att en utlänning som vill bosätta sig i Sverige skall ha uppehålls- och arbetstillstånd, innan han reser in i landet. Från denna regel finns vissa undantag, bl. a. att den som har kommit hit för att förena sig med nära anhörig, exempelvis make/maka eller sammanboende, får rätt att vistas och arbeta här även om ansökan om tillstånd skett efter inresan i Sverige.

Den som sammanbor under äktenskapsliknande förhållanden med en i Sverige bosatt person får stanna här. Om parterna är gifta eller ej spelar mindre roll. Det väsentliga är att de sammanbor. Vidare skall förhållandet ha varat en viss tid och bedömas få en avsevärd varaktighet. Om dessa förutsättningar är uppfyllda godtas utlänningen som invandrare.

Det kan givetvis i många fall vara svårt att från början bedöma om ett förhållande är seriöst och inte inletts enbart i syfte att kringgå invandringsbestämmelserna. I sådana tveksamma fall har följande praxis utvecklats. Tillstånd beviljas för ca sex månader i taget. I samband med varje ansökan om förlängning av tillståndet görs en utredning om parternas förhållande. I samband med en sådan ansökan kan utlänningen godtas som invandrare. Har sammanboendet upphört kan fortsatt tillstånd vägras. Givetvis måste alltid hänsyn tas till omständigheterna i det enskilda fallet. Under alla förhållanden godtas utlänningen som invandrare efter två års sammanlevnad.

HELGE KLÖVER (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Ullsten för svaret.

Bakgrunden till min fråga är ett nyligen inträffat fall, som klart visar att de regler som ligger till grund för invandrarverkets och regeringens beslut kan få mycket olyckliga konsekvenser.

Det har sålunda inträffat att en invandrare, som kom till Sverige för tre år sedan och som varit gift i mer än två år med en svensk flicka

*Om villkoren för
beviljande av
uppehållstillstånd
för utlänning i vissa
fall*

Fredagen den
28 oktober 1977

*Om villkoren för
beviljande av
uppehållstillstånd
för utlännning i vissa
fall*

och med henne fått ett barn, inte får sitt uppehållstillstånd förnyat på grund av att äktenskapet upplösts.

Skilsmässan blev i och för sig en tragisk händelse, eftersom mannens önskan var att fortsätta äktenskapet. Tragiken blir nu ännu värre, då han på grund av skilsmässan blir tvingad att lämna Sverige. Han har funnit sig väl till rätta i vårt land, han har ett stadigt arbete och är mycket omtyckt av såväl arbetsgivare som arbetskamrater. Han trodde att han efter en så lång tid skulle kunna känna sig någorlunda säker på att få stanna i vårt land.

Jag är fullt medveten om att vi måste ha en reglerad invandring just för att de som kommer hit skall få känna samma trygghet som vi andra. Men jag anser att reglerna inte får vara så kategoriska att mänskliga hänsyn inte skall kunna påverka ett beslut. Tillämpningen av reglerna kan ju faktiskt på det sättet motverka sitt syfte. Jag vill därför fråga Ola Ullsten, om han är beredd att se över de regler som tillämpas av invandrarverket i sådana här fall.

Statsrådet OLA ULLSTEN:

Herr talman! Det är precis som Helge Klöver själv påpekade. För att man skall kunna undvika en urholkning av den reglerade invandringen måste dessa bestämmelser finnas. Skulle man medge varje person att stanna i Sverige som har ingått ett äktenskap eller uppgivit sig sammanbo med en i Sverige bosatt person, skulle det vara alltför lätt att den vägen få arbets- och uppehållstillstånd sedan vederbörande kommit in i landet, detta trots huvudregeln att sådana tillstånd skall vara ordnade före inresan i Sverige.

Samtidigt är det klart, att när man skall göra bedömningar av två personers förhållanden, finns det knappast några möjligheter att ha helt strikta regler.

De hänsyn som Helge Klöver efterlyser – hänsyn till omständigheter och till de enskilda fallen och hänsyn till vad som är mänskligt rimligt att besluta från myndigheternas sida – tas i bedömningarna. Jag kan inte se att de regler som nu gäller är otillfredsställande på något sätt. Jag har alltså inte för avsikt att se över den lagstiftning som det här handlar om.

Däremot är vi i varje enskilt fall – och alla bedömningar görs individuellt – beredda att mycket nog pröva alla fakta som finns och så långt det över huvud taget är möjligt, inom ramen för den lagstiftning vi har att hålla oss till, ta de mänskliga hänsyn som Helge Klöver efterlyser.

HELGE KLÖVER (s):

Herr talman! Jag kan inte bedöma invandrarverkets utredningar mer än i de speciella fall där jag har haft möjlighet att se vilken verkan de har haft, och i det här fallet tycker jag att vederbörande har drabbats otillbörligt hårt genom att man har följt reglerna så strikt som man har

gjort. Jag kan alltså inte göra någon generell bedömning, och jag är som sagt fullt medveten om att det måste finnas regler, men det måste också finnas möjlighet att bortse från reglerna när de får så tragiska konsekvenser som i det fall jag har talat om.

Statsrådet OLA ULLSTEN:

Herr talman! Vi är båda förhindrade, av naturliga skäl, att gå in i en diskussion av det konkreta fall som föranlett Helge Klövers fråga. Men vi känner båda till att äktenskapet varade under kort tid och att sammanboendet varade under ännu kortare tid. Det är klart att sådana faktorer läggs in i bedömningen av hur man skall betrakta förhållandet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om uttalande av ekonomiministern rörande den svenska kronans ställning

Ekonomiministern GÖSTA BOHMAN erhöll ordet för att besvara *Olof Palmes* (s) den 20 oktober anmälda fråga, 1977/78:82, till statsministern, och anförde:

Herr talman! Olof Palme har frågat statsministern om ekonomiministerns uttalanden under våren och försommaren rörande den svenska kronans ställning och den svenska valutapolitiken har hela regeringens stöd. Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Tisdagen den 18 oktober 1977 besvarade jag en av Kjell-Olof Feldt till statsministern ställd likalydande fråga. Som svar på den av herr Palme nu ställda frågan kan jag därför hänvisa till det uttömmande svar jag förra veckan gav herr Feldt.

För herr Palmes information vill jag emellertid tillägga, att inom vederbörande departement utarbetade förslag till svar på interpellationer och frågor alltid underställs samtliga regeringens ledamöter för granskning och godkännande. Bakom det svar jag lämnade herr Feldt står alltså hela regeringen.

OLOF PALME (s):

Herr talman! Det är kanske litet svårt att tacka för svaret, eftersom jag inte bett att få höra vad herr Bohman tycker. Min fråga är ställd till herr Fälldin i hans egenskap av regeringschef i Sverige. Det är en typ av fråga som ställs i alla parlament och som därvid regelmässigt besvaras av regeringschefen, eftersom den berör en enskild ministers förtroende i eller representativitet för den samlade regeringen.

Samma fråga ställdes tidigare av Kjell-Olof Feldt till statsministern, varvid den besvarades av herr Bohman. Eftersom det kunde tänkas att det var av något slags prestigeskäl som herr Fälldins svar då uteblev – att han endast besvarade frågor av partiledare vid sina ganska sällsynta

Nr 19

Fredagen den
28 oktober 1977

*Om uttalande av
ekonomiministern
rörande den svenska
kronans ställning*

Fredagen den
28 oktober 1977

Om permissionsbestämmelserna inom kriminalvården

framträdanden här – ställde jag på nytt samma fråga. Statsministerns svar uteblev emellertid uppseendeväckande nog även denna gång.

Det kan tänkas två förklaringar till detta handlingssätt. Den ena förklaringen är att herr Fälldin i realiteten fränsäger sig det yttersta ansvaret i regeringen för valutapolitiken och därför på detta område icke fullgör sin uppgift som regeringschef. Man skulle kunna kalla det för en partiell avgång till förmån för den moderate ekonomiministern. Det torde vara vad många människor misstänker.

Den andra förklaringen är att herr Fälldin på i och för sig goda grunder icke anser sig vilja eller böra offentligen försvara sin ekonomiministers lösmynthet. För denna tolkning talar den av herr Fälldin godkända intervjun i LO-tidningen den 8 september, där han nogsamt underlåter att på direkt fråga stödja herr Bohman. Efter att herr Fälldin sagt att herr Bohmans uttalande var "en, skall vi säga, teoretisk genomgång av tänkbara effekter av en svensk devalvering", fortsätter han: "Men det är fullt klart att varje uttalande, var det än kommer ifrån, om att en devalvering står för dörren föder ytterligare spekulationer." Däri kan jag helhjärtat instämma, och det är naturligtvis särskilt allvarligt när det är ekonomiministern som gör uttalandena.

Oavsett vilken förklaring – den partiella avgången eller den mer än partiella desavoueringen av herr Bohman – som är den riktiga finner jag det ytterligt uppseendeväckande att statsministern icke skapar klarhet, icke fullgör sin vanliga parlamentariska skyldighet att svara på frågor.

Något mer ämnar jag inte tillägga i den här debatten. Jag får i andra sammanhang diskutera med herr Bohman. Visserligen betvivlar jag det inte, men jag finner det för dagen föga intressant att få reda på huruvida herr Bohman har förtroende för sig själv eller icke.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om permissionsbestämmelserna inom kriminalvården

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Allan Åkerlinds* (m) den 20 oktober anmälda fråga, 1977/78:80, och anförde:

Herr talman! Allan Åkerlind har frågat mig om jag anser att gällande permissionsbestämmelser inom kriminalvården är tillfredsställande.

Som bakgrund till frågan har hänvisats till ett fall då en intern, som avvikit under permission från en kriminalvårdsanstalt, nästan omedelbart efter det att han härefter gripits av polis och överförs till kriminalvårdsanstalten i Västerås beviljats permission, från vilken han inte återvänt. Detta ärende är f. n. föremål för utredning av justitieombudsmannen. Jag vill därför nu inte göra något uttalande med utgångspunkt i detta enskilda fall.

Bestämmelserna om permission inom kriminalvården är sedan en tid föremål för översyn av en arbetsgrupp inom justitiedepartementet med

representanter för departementet, kriminalvårdsstyrelsen och rikspolisstyrelsen. Arbetsgruppen har inga särskilda direktiv utan har frihet att förutsättningslöst pröva behovet av ändringar och reformer. Detta gäller inte bara författningsbestämmelser utan också organisatoriska och andra praktiska frågor. Resultatet av gruppens arbete kommer att föreligga inom kort. Det blir då aktuellt att ta ställning till frågan om ändringar är påkallade i gällande permissionssystem.

Nr 19

Fredagen den
28 oktober 1977

*Om permissionsbestämmelserna inom
kriminalvården*

ALLAN ÅKERLIND (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på min fråga. Anledningen till frågan är att jag vid flera tillfällen ställt mig undrande inför att permission kunnat beviljas så generöst inom kriminalvården. Särskilt gäller detta det i frågan påtalade mycket uppmärksammade fallet där en intern rymt från Umeåanstalten. Efter ca en och en halv månad greps han av polisen i Härnösand, sedan man fått upp ett spår efter en serie brott. Han bad att få komma till kriminalvårdsanstalten i Västerås, och man ordnade så att han fick som han ville. Mannen fick ny permission redan dagen efter ankomsten till Västerås. Fyra dagar senare efterlystes han på nytt eftersom han inte återkommit till anstalten.

Nu är den här frågan, som justitieministern säger, föremål för JO:s prövning, och vi får hoppas att det blir klarlagt om det gått rätt till eller inte. Men ingen kan väl förvåna sig över att polismännen ibland undrar varför de skall behöva utsätta sig för olika risker vid infångandet av kriminella element, som kan vara beväpnade med både knivar och skjutvapen och kanske också påverkade av droger, när det kan gå till så i fortsättningen.

Här har en intern tydligen begått flera brott under den tid han varit på rymmen. Helt riktigt sätts då hela apparaten i gång gång för att få tag i honom. Det kostar tid och pengar – förutom riskerna vid infångandet – och sedan visar det sig att allt varit helt meningslöst!

Det måste enligt min mening vara något fel på permissionsreglerna, särskilt som Västeråsanstalten i det aktuella fallet uppgivit att permissionsgivningen skett helt efter de normer som finns.

I det aktuella fallet fick internen komma till den anstalt där han ville vara. Det må väl vara hänt. Men gällande regler får inte vara så löst utformade att anstaltsvistelsen för internerna blir som en lekstuga, så att de stannar kvar bara så länge de själva vill.

Permissionen kan vidare inte få vara en absolut rättighet, oavsett hur internen har betett sig. Jag har sett på de olika bestämmelserna och permissionsreglerna och funnit att det är litet svårt att där läsa ut vad som skall hända om en intern inte har skött sig. I 112 § i kriminalvårdsstyrelsens vårdcirkulär nr 1/1974 står det: "Enbart på grund av rymning eller permissionsmissbruk får intagen ej förvägras ny permission under längre tid från återkomsten till anstalt." Det är enligt min

Fredagen den
28 oktober 1977

*Om förfarandet vid
ansökan till
högskolestudier*

mening litet lösligt uttryckt, men jag hoppas att den arbetsgrupp som nu ser över bestämmelserna kommer fram till en vettigare ordning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om förfarandet vid ansökan till högskolestudier

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara *Bengt Wiklunds* (s) den 19 oktober anmälda fråga, 1977/78:77, och anförde:

Herr talman! Bengt Wiklund har frågat mig om jag kan redogöra för hur jag tänker mig att ordna ansökningsförfarandet för gymnasieelever som avser att påbörja högskolestudier vårterminen 1978 och hur man i framtiden kan lösa problemet med att kunna tillgodoräkna studier som bedrivs under en viss termin vid antagningen inför påföljande termin.

Sista ansökningsdag för den centrala antagningen till statlig högskoleutbildning fastställs av universitets- och högskoleämbetet. Jag har under hand inhämtat att det vid antagningen inför vårterminen 1978 inte är möjligt att beakta resultat av studier som slutförs efter anmälningstidens slut den 1 november innevarande år. Det skulle fordra att man lägger in en ny rutin i antagningsarbetet av en sådan omfattning att man riskerar att allvarligt störa hela den centrala antagningen inför våren. Universitets- och högskoleämbetet arbetar emellertid på att inför nästa antagning kunna ta hänsyn till studieresultat som kan redovisas först efter anmälningstidens utgång.

Jag delar uppfattningen att de som fullföljer studier för behörighet en termin skall ha möjlighet att bli antagna till högskolan påföljande termin. Jag vill emellertid erinra om att kompetenskommittén i sitt betänkande om behörighet och antagning till högskoleutbildning (SOU 1974:71) uppmärksammade detta problem utan att kunna anvisa någon lösning när det gällde allmänna utbildningslinjer. Frågan var, enligt kommittén, svår att lösa också för enstaka kurser. Jag vill likväl framhålla att jag anser det angeläget att få en lösning på problemet redan till antagningen inför höstterminen 1978, för att de vuxenstuderande, som detta närmast gäller, skall få rimliga möjligheter att slippa avbrott i sina studier. Jag är också övertygad om att universitets- och högskoleämbetet kommer att arbeta med detta mål för ögonen.

Jag vill också peka på att de som söker till ospärrad utbildning, särskilt till sådan som har lokal antagning, torde ha lättare att få tillstånd att lämna vissa uppgifter efter anmälningstidens utgång.

BENGT WIKLUND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsminister Wikström för svaret på min fråga.

Fortfarande tycker jag att det är ganska otillfredsställande att en grupp

studerande – som utbildningsministern också har sagt gäller det särskilt vuxenstuderande – skall förlora en antagningstermin i sina studier på det här sättet. Med tanke på det problem i allmänhet som finns för de vuxenstuderande, som gör att vi satsar just på den gruppen, tycker jag i varje fall att man borde ha kunnat försöka hitta en form för antagningsförfarandet redan i höst. Den här frågan har aktualiserats för universitets- och högskoleämbetet – efter vad jag har erfarit – från åtminstone några grupper av vuxenstuderande redan i september månad, och de har inte fått något svar, inte hört ett enda dugg. I nästa vecka har vi den 1 november, och då skall ansökningarna vara inne.

Detta är ur många synpunkter allvarligt. Det är ju inte bara fråga om att de studerande skall antas till den utbildning som startar under vårterminen. De har egentligen hela hösten studerat under sådana förhållanden att de inte vet om de skall komma med i antagningsförfarandet och få en prövning när det gäller att komma in på högskolan under vårterminen. De har alltså inte heller kunnat planera för att gå ut i arbetslivet fem eller sex månader och sedan gå tillbaka till studierna. I likhet med utbildningsministern hoppas jag att man ordnar så att antagningsförfarandet kan bli bättre redan under höstterminen 1978. Jag hoppas att det uttalande som utbildningsministern gör i den här frågan också ger universitets- och högskoleämbetet ett besked om att man snabbt bör lösa hela detta problem.

Det är alltså otillfredsställande att man inte har gett de studerande några besked på den här punkten. Jag kan erkänna att jag fick reda på dessa svårigheter ganska sent; eljest hade jag väl aktualiserat frågan tidigare. Även vuxenstuderande – och kanske speciellt de – borde ha rätt och möjlighet att planera sin närmaste framtid i lugn och ro utan att på detta sätt behöva vänta på ett besked som inte har kommit dem till handa förrän i dag.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag vill ge herr Wiklund rätt i att detta inte är tillfredsställande, och det framgick av mitt svar. Om man skall försöka förklara varför det har blivit så här, så har det naturligtvis att göra bl. a. med att tiden mellan höstterminens slut och vårterminens början är mycket kort. Det är inte fråga om ett sommarlov utan ett kort jullov.

Dessutom har antagningsarbetet i den nya högskolan blivit åtskilligt mera komplicerat. Vi har fler utbildningslinjer vid den centrala antagningen än förut, och fler linjer är antagningsbegränsade. Man har också tagit in utbildningar som tidigare hade en egen antagning. Detta har ju många fördelar för de studerande, men det har också den här nackdelen.

Antagningsreglerna har också blivit mera komplicerade. Det är i sin tur en följd av att fler grupper nu har fått behörighet att gå in vid högskolan, men också en följd av att vi ger poäng för t. ex. arbetslivserfarenhet – och det tycker vi ju båda är bra.

Jag vill alltså på det här sättet förklara varför det har varit svårt att

Fredagen den
28 oktober 1977

*Om regeringens syn
på programverk-
samheten vid
Sveriges Radio*

få fram ett system som kan ta hänsyn även till höstterminens betyg. Men jag vill gärna säga att situationen inte är tillfredsställande, och jag hoppas att en ändring härvidlag skall kunna ske.

BENGT WIKLUND (s):

Herr talman! Jag har full förståelse för de synpunkter som utbildningsministern nu utvecklar, nämligen beträffande omorganisationen och det ökade antalet ansökningar som har kommit till den nya högskolan. Men fortfarande tycker jag att universitets- och högskoleämbetet tidigare borde ha gett dessa studerande ett besked om att det inte har varit möjligt för dem att få dispens för betygskomplettering efter den 1 november i år.

För de problem som finns i övrigt har jag alltså full förståelse, och jag uttalar ännu en gång den förhoppningen att utbildningsministern och vi alla andra som håller på med dessa frågor skall kunna uppleva ett annat antagningsförfarande redan höstterminen 1978, så att vi slipper få de här förhållandena upprepade.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om regeringens syn på programverksamheten vid Sveriges Radio

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara *Wiggo Komstedts* (m) den 20 oktober anmälda fråga, 1977/78:86, och anförde:

Herr talman! Wiggo Komstedt har med utgångspunkt från ett programinslag i ljudradion den 18 oktober frågat mig om jag inför riksdagen vill redovisa min och regeringens syn på sådan programverksamhet vid Sveriges Radio.

Enligt gällande avtal mellan staten och Sveriges Radio skall Sveriges Radio med ensamrätt avgöra vilka program som skall sändas. Avtalet föreskriver bl. a. att Sveriges Radio i programverksamheten skall hävda de grundläggande demokratiska värdena.

Radionämnden har i uppgift att granska programverksamheten och avgöra huruvida Sveriges Radio utövar sin ensamrätt opartiskt och sakligt och i övrigt i enlighet med avtalet med staten.

Som jag tidigare anfört med anledning av liknande frågor är det enligt min mening en viktig princip att företrädare för regeringen avstår från att kommentera enskilda program.

WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Bristande omdöme visas allt oftare av Sveriges Radio och TV. Allt fler människor upprörs av denna omdömeslöshet. Inget annat område i samhället kritiserats så ofta av så många. I brev och te-

lejonsamtal, på föreningsmöten, på gator och torg framförs denna kritik allt starkare. Det går inte, herr talman, att från talarstolen i Sveriges riksdag återge de ord som fällt över Sveriges Radio och TV av människor ute i samhället. Ord som skandal låter i den jämförelsen som honung.

Det brukar talas om stora grupper i samhället när det gäller tiotusentals människor. Jag vågar påstå att här gäller det en opinion från miljontals svenska medborgare. Denna opinion kan inte få förbli ohörd av Sveriges riksdag och Sveriges regering.

Det kan inte framhållas tillräckligt ofta att ett monopolföretag som Sveriges Radio har ett extra stort ansvar när det gäller objektiviteten. Jag har under årens lopp vid olika tillfällen tagit upp frågor som rör Sveriges Radio, och jag kommer att fortsätta kritiken när den är befogad.

Det programinslag som jag har aktualiserat i min fråga till utbildningsministern är enligt min mening ett slående exempel på ett ganska grovt övertramp. I sitt svar hänvisar utbildningsministern till gällande avtal. Jag har fått samma svar av utbildningsministerns företrädare i ämbetet – jag kan det och vet hur det lyder. Det är därför som jag i min fråga har efterlyst nuvarande utbildningsministerns och den borgerliga regeringens syn på de här frågorna.

Vi vet att avtalet mellan Sveriges Radio och staten går ut nästa år. Svenska folkets dom kommer att bli ovanligt hård över den minister och den regering som inte vågar tackla de här frågorna. Jag skall inte värna om den minister eller den regering som inte törs göra en attack på Sveriges Radio. Det är för mig besvärande såsom tillhörande ett av regeringspartierna att regeringen inte törs röja om ordentligt i radiohuset nästa år när avtalet löper ut.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Regeringens syn på principerna för programverksamheten kommer vi självfallet att ge uttryck för i den proposition som vi skall avlämna till riksdagen i år.

Prövningen av ett enskilt program skall ske genom radionämnden. Så sent som i går hade ännu ingen anmälan kommit in till radionämnden om det program som tycks ligga bakom Wiggo Komstedts fråga.

WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Det kan väl vara på det sättet när det gäller den kritik som inte tystnar, herr utbildningsminister, att man har ledsnat på att framföra den till den radionämnd som trots allt tydligen har en permanent paragraf när man behandlar de här frågorna, som strängt taget alltid friar den programansvarige. Jag skulle tro att det ligger till grund för att ingen anmälan har gjorts. Jag har inte gjort anmälan. Jag tycker att det inte är speciellt intressant, utan jag har tagit upp frågan i riksdagen därför att jag har förmånen att tillhöra det svenska parlamentet och där kan diskutera dessa frågor. Jag menar inte att programmet som sådant är mindre olämpligt därför att det inte råkar vara anmält.

*Om åtgärder för att
bekämpa under-
hållningsvåldet i
film och TV*

Jag tror, utbildningsministern, att här måste till inte små justeringar, utan verkligt konkreta åtgärder! Inte kan väl utbildningsministern vara alldeles oberörd. Funderar aldrig utbildningsministern över all den kritik som riktas mot Sveriges Radio? Den måste ha kommit även utbildningsministern och hans partikamrater till del ute på mötena.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag får varje dag brev med klagomål mot Sveriges Radios programverksamhet och mot enskilda program. Tålmodigt svarar jag på alla dessa brev direkt till dem som skriver. Där säger jag, ungefär som jag gjorde i svaret till Wiggo Komstedt, att anmärkningar mot enskilda program skall ställas till radionämnden och att synpunkter på programverksamheten i allmänhet skall ställas till Sveriges Radio och dess ledning.

Det är riktigt att den svenska riksdagen under våren 1978 kommer att få ta ställning till frågan om utformningen av ett framtida avtal. Vid den tidpunkten är naturligtvis både regeringens företrädare och riksdagsmännen oförhindrade att ge sina synpunkter på principerna för det framtida avtalet.

WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Det är naturligtvis mycket artig av utbildningsministern att besvara alla brev som kommer till honom och som rör Sveriges Radio. Jag förmodar att det är väldigt arbetsamt att ta hand om den brevsförden, så stor som den måste vara. Men jag tror att det hade varit bättre om utbildningsministern hade lagt ner sin energi på att till Sveriges Radios ledning framföra den kritik som ligger till grund för svenska folkets klagomål i de många brev som utbildningsministern uppenbarligen får och tala om hur människorna i vårt land ser på programverksamheten. Då hade, tror jag, brevsförden kommit att avta.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag kommer även i fortsättningen att i mina relationer till Sveriges Radio följa gällande lag och ordning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om åtgärder för att bekämpa underhållningsvåldet i film och TV

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara *Sture Palms* (s) den 11 oktober anmälda interpellation, 1977/78:34, och anförde:

Herr talman! Sture Palm har frågat mig om jag är beredd att ge kamraren en orientering om regeringens syn på filmcensurfrågorna och vilka

åtgärder som man är beredd att vidta för att bekämpa underhållningsvåldet i film och TV.

Enligt biografafförordningen måste all film som skall visas offentligt vara godkänd av statens biografbyrå. I förordningen anges på vilka grunder biografbyrån får förbjuda en film helt eller delvis. De viktigaste av dessa är då visningen på grund av det sätt på vilket händelserna skildras och det sammanhang i vilket de förekommer kan verka förråande eller skadligt upphetsande eller förleda till brott. Dessutom finns möjligheter för biografbyrån att ingripa mot filmer på utrikes- eller försvarspolitiska grunder eller då visning uppenbarligen skulle strida mot allmän lag.

I fråga om visning för barn gäller dessutom att en film eller en del av en film inte får godkännas för visning för barn under elva år eller för barn som fyllt elva men inte femton år om den kan vålla dem psykisk skada. I en proposition som nu ligger på riksdagens bord föreslås ytterligare en åldersgräns vid sju år.

Regeringen har uppdragit åt den kommitté som skall utreda frågan om en ny yttrandefrihetsgrundlag att överväga om det finns tillräckliga skäl att behålla någon form av vuxencensur på filmens område. Om kommittén skulle stanna för att vuxencensuren bör avskaffas, får den enligt sina direktiv bl. a. överväga om i stället möjligheterna att ingripa i efterhand bör utvidgas genom en bestämmelse om pornografi och våldsfremställningar.

I de fall då den nuvarande regeringen har avgjort besvär över biografbyråns beslut i filmcensurärenden har samma praxis följts som tidigare.

När det gäller televisionsprogram är det radionämndens uppgift att övervaka att programverksamheten bedrivs i enlighet med radiolagen och Sveriges Radios avtal med staten. Nämnden har vid flera tillfällen visat att den ägnar våldsskildringarna en fortlöpande uppmärksamhet. Genom ett beslut den 31 mars i år prövade nämnden inte mindre än 36 deckar- och science fictionprogram på eget initiativ. Programmen hade sänts under första halvåret 1976. Till utgångspunkt för sin bedömning av underhållningsvåld har radionämnden ett uttalande av 1960 års radioutredning att programmen inte får "förhållningsvärdhet och brutalitet".

Frågan om våldsinslag i televisionsprogram har också behandlats av den nu aktuella radioutredningen. Remissbehandlingen av betänkandet är nyligen avslutad. Jag räknar med att denna fråga kommer att behandlas i en särskild proposition under detta riksmöte.

Till sist: I varje sammanhang där censur diskuteras finns det anledning att påminna om de principiella betänkligheter från yttrandefrihetssynpunkt som finns mot varje form av förhandsgranskning på kulturområdet. Det faktum att man starkt ogillar en åsikt eller en uttrycksform innebär inte att man bör ha rätt att förbjuda den. I ett demokratiskt samhälle är det alltid inskränkningarna i yttrandefriheten som måste motiveras.

Nr 19

Fredagen den
28 oktober 1977

*Om åtgärder för att
bekämpa under-
hållningsvåldet i
film och TV*

Fredagen den
28 oktober 1977

*Om åtgärder för att
bekämpa under-
hållningsvåldet i
film och TV*

STURE PALM (s):

Herr talman! Först ett tack till utbildningsministern för svaret på min interpellation. Naturligtvis hade jag väntat mig mera konkreta besked och klart uttalade tankar om hur statsrådet ser på problemet underhållningsvåld i film och TV. Innehållet i biografförordningen och radionämndens uppgifter är självklart av intresse. Men med hänsyn till utbildningsministerns tidigare engagemang i radionämnden och det faktum att jag under tolv år varit ordförande i statens filmgranskningsråd är det inga speciella nyheter för någon av oss. Med hänsyn till dessa engagemang upplever jag statsrådets referat närmast som att bjuda bagarbar på bröd.

Med tanke på frågans förnyade aktualitet hade jag väntat mig – om inte ett ställningstagande, så väl en deklaration beträffande dessa problem. Därav blev nu inte mycket utöver hänvisningen till en planerad proposition i radiofrågorna och ett pågående utredningsarbete i yttrandefrihetsfrågor.

Jag skulle naturligtvis inte ställt denna fråga om inte allt fler människor givit uttryck för en berättigad oro inför det allt brutalare och avhumaniserade våld som visas i film och TV.

Denna oro har senast kommit till uttryck vid biskopsmötet, som i en skrivelse till Svenska ekumeniska nämnden kräver "en mycket bred aktion mot det ökande våldet i samhället och mot de sadistiskt destruktiva inslagen i film och TV". Biskopsmötet framhöll att man vill "effektivt kunna rida spärr mot de starka ekonomiska intressen som ligger bakom detta ökande våldsutbud och som hänsynslöst utnyttjar människors behov av spänning och sensation".

Nu har emellertid varken statens biografbyrå eller statens filmgranskningsråd varit överksamma på detta område. På filmgranskningsrådets rekommendationer har 15–20 långfilmer per år totalförbjudits. Som mest har vi varit uppe i ett 30-tal totalförbudna filmer på ett år. I biografbyråns verksamhet ingår att årligen granska 350–400 långfilmer, 500–600 kortfilmer och 200 reklamfilmer. Det innebär – utöver totalförbuden – att man klipper en halv mil filmvåld varje år. Det handlar nästan enbart om våld – ett våld som har blivit allt brutalare med åren. Jag vill starkt understryka att vi ingalunda sysslar med smakcensur. Om det vore fallet skulle verkligen inte många liknande filmer kunna passera efter en sådan granskning.

När det gäller den pornografiska filmen torde numera de mest hängivna sexliberalerna få sitt lystmäte. Våra ingrepp gäller således våldsutbudet. Det är det som djupt oroar oss, och vi tror att de forskare har rätt som varnar för våldets tillvänjningseffekter. Dessa förmodade tillvänjningseffekter har behandlats bl. a. i ett par uppmärksammade amerikanska och engelska undersökningar.

Jag skall inte gå in på dessa undersökningar i detta sammanhang, men jag är mycket förvånad över att utbildningsministern i sitt interpellationssvar inte redovisat forskningsläget i Sverige på detta speciella område. Kan det möjligt bero på att det inte finns så mycket att redovisa?

Kan vi därför vänta oss att, innan censurfrågan tas upp för avgörande, en ingående forskningsverksamhet genomförs och redovisas? Innan det har skett är det enligt min mening minst sagt aningslöst att starkt begränsa de möjligheter som nu finns för att motverka denna utveckling.

För några år sedan fick vi föga förståelse för det arbete som vi satts att sköta när det gäller filmutbudet. Under senare år har vi fått uppleva ett växande stöd från såväl allmänhet som filmsakkunniga när det gäller att söka hejda det rena underhållningsvåldet.

Jag förstår utbildningsministerns dilemma. I departementets skrivbordslådor ligger alltså filmcensurutredningens betänkande från 1969. Många av statsrådets partivänner har gång efter annan under den socialdemokratiska regeringens tid – då var de riksdagsmän, nu är de statsråd – begärt att förhandsgranskningen av film skulle upphöra, helst omedelbart. Att den socialdemokratiska regeringen inte omedelbart tog ett sådant initiativ ansågs vara ett utslag av obeslutsamhet – vissa liberala tidningar talade om politisk feighet. Dessa hejarop har nu tystnat, och betänksamheten har blivit mer allmän.

Den mest remarkabla vändningen i denna fråga svarar den nuvarande socialministern för. Som riksdagsman var han ledamot av filmcensurutredningen, som krävde att censuren skulle avskaffas. Men i en interpellationsdebatt några år senare – det var 1976 – utslungade han följande till den dåvarande socialdemokratiska utbildningsministern: "Herr talmän! Är inte det material som finns tillgängligt och som visar massmediavåldets negativa påverkan och effekter tillräckligt för att statsrådet redan nu skall gå från ord till handling?"

Detta kan man verkligen kalla att vända på klacken. Dess bättre är han numera inte ensam i denna omprövning. Utbildningsministern kan ju alltid ta ett samtal med sin regeringskollega socialministern, som en gång var kallad som sakkunnig i filmcensurfrågan. Även de nuvarande arbetsmarknads- och biståndsministrarna, som tidigare har utvecklat stor aktivitet på detta område, borde ha intresse för denna frågas fortsatta behandling.

Jag vill understryka att filmgranskningsrådets ledamöter inte är några censuranhängare – tvärtom. De flesta av oss åtog oss jobbet med sikte på att få säga farväl till censuren. Men den utveckling som har ägt rum under senare år finner vi förfärande. Jag ser lika litet som biskopsmötet en lösning i att införa strängare censur och förbud och fäster stort avseende vid formuleringen i skrivelsen att man "syftar till positiva och förebyggande åtgärder".

Det är främst positiva och förebyggande åtgärder som behövs för att möta ett uselt filmutbud. Många sådana åtgärder presenterades också i den senaste filmutredningen. Den socialdemokratiska regeringen framlade en del förslag men fick inte tillfälle att fortsätta arbetet. Enligt min mening kan inte filmcensurfrågan frikopplas från en aktiv och framåtsyftande filmpolitik. Därför hade det onekligen varit av intresse om kammaren av utbildningsministerns interpellationssvar fått veta hur dessa

Fredagen den
28 oktober 1977

*Om åtgärder för att
bekämpa under-
hållningsvåldet i
film och TV*

återstående reformförslag skall förverkligas. Därav blev nu intet.

Trots ett sexårigt arbete i filmutredningen kan man så här i efterhand vara klar över att ytterligare problem borde ha behandlats. Ett av dessa är onekligen filmbranschens marknadsföringsfrågor. Den märkligen biografannonseringen ger inte på långa vägar en rättvisande bild av det samlade utbudet. Ofta tycks tyvärr den regeln gälla: ju uslare filmer desto mer braskande annonser.

Under senare tid har en vaksam opinion börjat uppmärksamma dessa frågor. Filmbranschen tycks arbeta under mottot: allting går att sälja med mördande reklam. Dess värre har man lyckats. Den mördande reklamen säljer många mord per kväll. Den kvalificerade våldspornografien har på detta sätt fått en stor marknad.

Den frågan, herr utbildningsminister, vore väl värd en analys när vi nu förhoppningsvis skall gå vidare med den nya filmpolitiken. Dessa frågor ligger inte så väl till för konsumentombudsmannen trots vissa rop på hans ingripande. Att allmänhetens pressombudsman är så inaktiv när det gäller texten för en del av dessa bedrövliga produkter understryker oklarheten på detta område. Men pressetiken har kanhända "inte nått ända fram" till denna typ av annonser.

Så några ord, herr talman, om de spekulationer som efter ett regimskifte i kanslihuset lätt kan uppstå beträffande en eventuell kursomläggning i synen på underhållningsvåldet. Naturligtvis kan dessa farhågor uppstå när regeringen efter att besvär har anförts av vissa filmbolag släpper loss mer våldsscener än vad vederbörande granskningsmyndighet vill vara med om. Mycket tyder på att besvärsärendena kommer att öka i förhoppningen att marknadskrafternas osynliga hand skall fungera bättre än biografbyråns försiktiga sax även när det gäller vissa klipp för att komma till rätta med det kvalificerade underhållningsvåldet. En del kan tro att det skulle stunda gyllene tider för dessa affärsmän. För här handlar det helt enkelt om simpla affärer och inte om kultur.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag vill gärna försäkra Sture Palm att jag känner en djup och stark oro för det tilltagande våldet både såsom det visas på biografdukarna och som det framträder i TV-rutan. I samband med att radiopropositionen presenteras måste jag självfallet ta upp frågan om våldet i TV. Jag hoppas att det skall bli möjligt att också i någon mån redovisa forskningsläget. Det har inte varit möjligt för mig att göra det i detta svar, främst av tidsskäl. Det är ett mycket omfattande material, och jag har bedömt det så att när man från min och regeringens sida skall redovisa våra uppfattningar, måste det föregås av ett ganska omfattande arbete. Det pågår, och jag hoppas, som sagt, att vi senare skall kunna redovisa det.

Jag vill gärna också säga att det naturligtvis är skillnad på TV som medium och filmen. De som går och ser biografilm gör ju själva en aktiv insats, bl. a. genom att betala en biljett. Det som visas på TV-rutan

kommer in i alla svenska hem, och det är omöjligt att hålla barn och ungdom borta från de inslag som har utpräglad våldskaraktär. Redan det gör att det är angeläget att se över frågan vilka krav man bör ställa på Sveriges Radio i detta avseende.

Sture Palm tog upp ett par synpunkter som har framförts av andra regeringsledamöter i deras tidigare roll som riksdagsledamöter. Det är väl ingen hemlighet att det har funnits delade meningar om behov och omfattning av filmcensuren. Också jag har en uppfattning i den frågan. Jag har aldrig tillhört dem som hävdat att det skulle vara möjligt att utan vidare avskaffa filmcensuren. Jag är alldeles övertygad om att vi i varje fall behöver ett sådant instrument för en granskning av de filmer som skall visas för barn. Samtidigt tror jag att det är viktigt att vi är vakna över att denna fråga ständigt måste vara föremål för prövning. När regeringen därför har gett massmedieutredningen i uppdrag att även se på denna fråga, så har det skett främst mot bakgrund av att denna utredning skall syssla mer allmänt med dessa frihetsfrågor. Det vore underligt om man inte då också skulle pröva frågan om behovet av och utformningen av en vuxencensur på filmens område. Men av direktiven framgår även att det inte är fråga om en beställning av ett avskaffande av filmcensuren utan om en förutsättningslös utvärdering och prövning, och det torde dröja några år innan denna utredning är klar med detta arbete.

Alla partier och alla regeringar har ju problem med denna fråga. I departementet har jag hittat inte bara faktasammanställningar på området utan också utkast till nästan färdiga propositioner i både den ena och den andra riktningen. Det vittnar om den vånda som både den förutvarande och den nya regeringen och enskilda regeringsledamöter känner inför denna komplicerade fråga. Jag kan väl personligt få säga att bland de mera svåra uppgifterna i det uppdrag jag just nu har är detta att till sist avgöra om besvär skall leda till att beslut av biografbyrån skall omprövas eller inte. Jag har naturligtvis tagit ett starkt intryck av de filmer som jag hittills har haft skyldighet att se på ämbetets vägnar. När det gäller samtliga de filmer som har varit totalförbudna av byrån har ju besvären avslagits. Jag har däremot upphävt klipp i ett par fall. I det ena gjorde jag det därför att jag uppfattade filmen som klart dokumentär till sin karaktär. Den andra gången gjorde jag det därför att filmen hörde hemma i en genre som närmast är att bedöma som en parodi på våldsfilmer. I sådana fall kan man ha olika uppfattningar. Men det är kanske inte så mycket att diskutera från riksdagens talarstol.

Jag hoppas alltså att jag i samband med radiopropositionen skall kunna redovisa min syn på våldsinslag i TV-programmen. Det finns säkert anledning att återkomma även till frågan om vad som kan göras positivt för att motverka de ökade våldsinslagen på filmens område.

Jag hoppas också att vi i budgetpropositionen skall kunna presentera vissa förslag till stödinsatser för svensk film som kan vara ett sätt att möta de krav som biskopsmötet har ställt. De förslagen skulle snarare

Nr 19

Fredagen den
28 oktober 1977

*Om åtgärder för att
bekämpa under-
hållningsvåldet i
film och TV*

*Om åtgärder för att
bekämpa under-
hållningsvåldet i
film och TV*

ha till syfte att vidta förebyggande och positiva åtgärder än till att införa strängare censur och förbud. Jag har inte kunnat redovisa det här i interpellationssvaret av det enkla skälet att det just nu pågår en budgetprövning som även omfattar de här avsnitten. Jag tror att det finns anledning för oss att återkomma både till principfrågorna och till de praktiska ställningstagandena till åtgärder på filmens område.

STURE PALM (s):

Herr talman! Jag skall inte förlänga dialogen med så många ord, men det skulle kunna sägas mycket om den utveckling som skett under senare år.

Som jag sade förut har vi blivit förfärade över den utveckling som är på gång, och vi finner det angeläget att man vidtar kraftiga åtgärder. Nu är dilemmat att det tydligen finns förhoppningar hos en del grossister i underhållningsvåld att det nu skulle vara fråga om nya signaler, och det kan vi avläsa i det ökade antalet besvärssärenden. Man vill få tidigare beslut undanröjda, vilket ger oss mycket mer arbete. Skulle vi fatta utbildningsministerns svar på det sättet att någon förändring i den tidigare policyn icke är att vänta, hoppas jag att den hälsningen går fram till just dessa grossister.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Av mitt svar framgår att regeringen har tillämpat samma praxis som den förutvarande regeringen, men jag föreställer mig att de som producerar film gärna vill testa både en ny utbildningsminister och en ny regering inför ställningstaganden i konkreta frågor, och den rätten har de ju.

Jag skulle gärna vilja tillägga att det finns mycket man ogillar som man inte kan förbjuda, och jag erinrar mig att det i en av Olaus Petris domarregler står: "Lagen gillar icke allt det hon icke straffar." Så tycker jag det är även på det här området. Det finns mycket av det vi inte förbjuder som jag personligen och många människor djupt kan ogilla.

STURE PALM (s):

Herr talman! Utbildningsministern säger att det är klart att filmbranschen vill testa en ny regering i frågan. Ja, dess värre, herr utbildningsminister, har den haft en viss framgång i det sammanhanget.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Det tycker jag var ett förhastat omdöme från Sture Palms sida, när jag tror att jag med siffror och på annat sätt kan påvisa att vi har haft ungefär samma bedömning som förutvarande regering. Men om vi har ett besvärsinstitut måste också det institutet få användas av den som vill pröva det, även om det innebär ökat arbete för filmgranskningsnämnden.

STURE PALM (s):

Herr talman! Jag tar detta som ett löfte från statsrådet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om målsättningen för Operans verksamhet

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara Karin Ahrlands (fp) den 13 oktober anmälda fråga, 1977/78:64, och anförde:

Herr talman! Karin Ahrland har frågat mig om jag anser att de bristande möjligheterna för intresserade både i Stockholm och i landsorten att se Operans nyuppsättningar står i överensstämmelse med syftena för det statliga bidraget till Operan.

I 1974 års kulturproposition konstateras att bl. a. Operan har tre huvuduppgifter, nämligen att spela på hemmascenen, turnera i olika delar av landet samt framträda i radio och TV. Det är alltså ett mål att så många som möjligt skall kunna se Operans föreställningar.

Operan strävar också efter att visa så mycket som möjligt i landsorten och att bygga ut samarbetet med TV. Under ett spelår ges f. n. omkring 50 turnéföreställningar. Under säsongen 1977/78 kommer fyra operaföreställningar att ges i TV. Självfallet är det angeläget att ta till vara alla möjligheter att ytterligare öka Operans engagemang utanför Stockholmsscenen. En sådan strävan måste emellertid ses i relation till de svårigheter som finns för den form av teaterverksamhet som det är fråga om i det här fallet.

Under ett år då man genomför en mycket stor satsning på ett av operalitteraturens mest resurskrävande verk och på ett internationellt musikteaterutbyte kan det t. ex. vara svårt att leva upp till intentionerna när det gäller turnéer i landet. Detta behöver dock inte hindra att Operans verksamhet under en litet längre tidsperiod bedrivs helt tillfredsställande enligt de kulturpolitiska målsättningarna.

KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag vill tacka Jan-Erik Wikström för svaret och för att jag fick det i dag. Enligt riksdagsordningen skulle jag ha fått det för en vecka sedan, men det är mitt fel att jag inte kunde ta emot svaret den dagen. Regeringen skall inte ha någon anmärkning mot detta.

Jan-Erik Wikström och jag är tydligen ense om att de 67 miljoner som staten anslår till Operan skall användas så att så många som möjligt får glädje av dem. Jag har ingenting att invända emot att det kostar 184 000 kr. per dag att ha en så riksviktig kulturaktivitet som opera och balett. Men jag har flera invändningar än Jan-Erik Wikström har mot det sätt på vilket man använder pengarna.

Den direkta anledningen till min fråga var naturligtvis Mästersångarna,

Nr 19

Fredagen den
28 oktober 1977

*Om målsättningen
för Operans
verksamhet*

Fredagen den
28 oktober 1977

*Om målsättningen
för Operans
verksamhet*

som skall spelas sex gånger under hösten. Jan-Erik Wikström anspelar i sitt svar på detta och säger att det under vissa förhållanden kan vara svårt att leva upp till intentionerna och att det är svårt att turnera med en sådan föreställning.

Jag har emellertid, herr talman, studerat Operans verksamhet också under åren 1976 och 1977, och den genomgången bekräftade bara vad jag egentligen redan visste eftersom jag läser Operans annonser. Enbart på stora scenen hade man sex premiärer eller nyinstuderingar av operaverk och lika många av baletter. Det är i och för sig imponerande, och det är kanske invändningsfritt. Men eftersom varje ny föreställning kostar mycket pengar att sätta upp vore det rimligt att spela de nya föreställningarna så många gånger att inte bara ett fåtal abonnenter och köhabituéer får möjlighet att se dem. Jag tänker i detta sammanhang inte enbart på möjligheterna för folk från landsorten att se operaföreställningar i samband med Operans turnéer, och jag är väl medveten om att många föreställningar inte går att sätta upp utanför Stockholmsscenen. Men det är önskvärt att Operan i större utsträckning än vad som nu är fallet överväger att dra in på antalet nyuppsättningar och i stället framför dem så många gånger att åtminstone stockholmarna och de många människor som är villiga att resa till Stockholm för att se en operaföreställning får en chans att se vad som ges på stora scenen. Jag har hört gräsliga berättelser om de köer folk tvingas stå i för att över huvud taget få en möjlighet att se de nya föreställningarna.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag vill först säga till Karin Ahrland att också jag finner det beklagligt att det är så många som skulle vilja gå på Operans föreställningar men som inte kan få biljetter. Jag har informerat mig om att Operan successivt avser att minska antalet abonnemang och alltså därmed ökar antalet biljetter som är fria för inköp av dem som köar i en eller annan form för att få sådana.

Karin Ahrland tog upp frågan om Mästersångarna. Den föreställningen kommer under innevarande budgetår att spelas minst 14 gånger. Den kommer att ges i TV på juldagen. Premiären direktsändes i ljudradion. Man räknar dessutom med att den uppsättning man nu har gjort kommer att vara aktuell under de närmaste tio åren. Man sätter inte upp en föreställning av den här typen bara för ett spelår, utan man avser att återkomma med den under en ganska lång period.

Jag kanske också skall tillägga att storleken på Mästersångarna – det gäller en föreställningstid på sex timmar – gör att man inte kan ge ett sådant verk alltför ofta. Det skulle innebära en alldeles för stor ansträngning, inte minst för orkestern. I det fallet skiljer sig Mästersångarna från de flesta andra typer av föreställningar.

Slutligen vill jag säga att jag för min del skulle beklaga om Operan inte kunde göra lika många nyuppsättningar som man gör i dag. Lika viktigt som det är att många kan beredas tillfälle att se föreställningarna

är det naturligtvis att man kan ge ett representativt urval ur operare-
pertoaren.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1977/78:15 till civilutskottet

1977/78:30 och 32 till arbetsmarknadsutskottet

§ 10 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1977/78:57.

§ 11 Anmäldes och bordlades

Propositioner

1977/78:17 om samarbete mellan staten och Saab-Scania AB på data-
området m. m.

1977/78:26 om inskränkt skattskyldighet för Stiftelsen Industriellt Ut-
vecklingscentrum i övre Norrland, m. m.

1977/78:28 om särskilda bestämmelser om insättning på skogskonto

1977/78:33 om fortsatt giltighet av lagen (1974:922) om kreditpolitiska
medel

1977/78:54 om nedsättning av den allmänna arbetsgivaravgiften

§ 12 Anmäldes och bordlades

Justitiekammarens betänkanden

1977/78:1 med anledning av motion angående det militära rättsregel-
systemet

1977/78:2 med anledning av motioner angående påföljd för vapenvägran

Trafikutskottets betänkanden

1977/78:1 med anledning av motioner om bestämmelser rörande trans-
port av farligt gods

1977/78:2 med anledning av motioner om trafiksäkerhet och trafikfö-
reskrifter, m. m.

1977/78:4 med anledning av propositionen 1977/78:4 om godkännande
av avtal mellan televerket och Telefonaktiebolaget L M Ericsson

Jordbruksutskottets betänkande

1977/78:5 med anledning av propositionen 1976/77:153 om godkännande
av överenskommelse mellan Sverige och Europeiska ekonomiska ge-
menskapen (EG) om fiske

Nr 19

Fredagen den
28 oktober 1977

*Om målsättningen
för Operans
verksamhet*

Fredagen den
28 oktober 1977

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

*Anmälan av
interpellationer*

den 27 oktober

1977/78:58 av *Åke Wictorsson* (s) till bostadsministern om skogsbrukets anpassning till rekreationsintressena:

En debatt har uppstått omkring förhållandet skogsbruk – rekreation som ett resultat av en rapport "Rekreationsanpassat skogsbruk – en ekonomisk bedömning" från skogshögskolan, utarbetad av Jan Eric Lindgren. Debatten har handlat om skäligheten i att skogsbruket förorsakas bortfall av inkomster som en följd av att den fysiska riksplaneringen aktualiserar inskränkningar i areal och restriktioner i skogsbruket till förmån för rekreation och rörligt friluftsliv.

Den vid skogshögskolan utarbetade rapporten utgår från förutsättningen att inskränkningar i virkesproduktionen leder till inte bara företags-ekonomiska utan även samhällsekonomiska förluster av betydande storleksordning och för ett teoretiskt resonemang om att detta bör ersättas av dem som söker rekreation genom uttagande av avgifter. Rapporten redovisar däremot inte de vinster som samhället får genom rekreation, friluftsliv och en friskvård i vid mening. Därför är rapportens slutsatser beträffande de samhällsekonomiska effekterna snarare ett företagsekonomiskt resonemang från skogsnäringens utgångspunkter.

Rapporten har dock kommit att uppfattas som ett försök från skogsbrukets sida att få ersättning från samhället för de förmenta förluster som rekreationslivet medför. I debatten har detta resonemang fått stöd av flera företrädare för skogsbruket.

Det borde i dag stå klart för alla att människors möjligheter att få tillgång till natur och rekreationsliv är ett grundläggande behov för hela samhället. Och detta behov finns oavsett vi är verkstadsarbetare, kontorister eller skogsägare. De ekologiska sambanden i livsmiljön medför att rubbningar på ett område får konsekvenser för hela det mänskliga samhället. I tidigare samhällsutveckling har vi skapat system som reglerar andra former som hotat vårt landskap och vår miljö, exempelvis i byggnads- och hälsovårds-, miljö- och naturvårdslagstiftningarna. Här har vi accepterat inskränkningar i den enskilda äganderätten och profitjakten för att tillgodose allmänna intressen utan att godta ersättningsanspråk från dem som drabbas av dessa inskränkningar.

Jord- och skogsbruk har in i sen tid bedrivits, för att använda industrins språkbruk, med hantverksmässiga metoder. Nu möter vi alltmer att produktionsmetoderna förändras, industrialiseras och övergår till stordrift, alltså samma utveckling som industrin tidigare genomgick. När det gällde industrins utveckling fann vi att den inte kunde försiggå ohejdat och

ohämmat. Här fordrades och fordras en omfattande reglering både vad gäller inre och yttre miljö, återverkningar på landskap och natur. På samma sätt måste samhället påverka och styra den industriella utvecklingen av jord- och skogsbruk – och detta utan att berörda intressenter skall få aktualisera ersättningsanspråk. I själva verket har vi redan med stöd av betydande opinioner hos både allmänhet och beslutsfattare inlett denna utveckling när det gäller exempelvis restriktioner mot användning av kemiska medel och storavverkningar och krav på hänsyn till natur och miljö.

Det har varit en självklar uppgift för socialdemokratin att ta itu med industrisamhällets avigsidor när de industriella processerna förekommit i särskilda byggnader. På samma sätt är det i dag en självklar uppgift att gripa itu med problemen när industrialiseringen har sprängt fabriksväggarna och flyttats ut i åker och skog. Detta kräver de i verksamheterna sysselsatta människorna, detta kräver hänsynen till vårt landskap, detta kräver hänsynen till flora och fauna, detta kräver hänsynen till hela vår livsmiljö. Och eftersom vår framtid är beroende av dessa villkor gäller detta också möjligheterna att bedriva jord- och skogsbruk i framtidens samhälle. Alla krav på att speciella grupper i samhället skall ha ersättning från andra grupper och därmed sättas i en speciellt privilegierad situation för att denna utveckling skall garanteras måste på det bestämdaste avvisas.

Lika horribelt är det att, som någon debattör hävdar, hänsynen till natur och rekreation leder till timmerstöld för ofödda generationer. Tar vi inte dessa hänsyn kanske det inte kommer att finnas några kommande generationer att föda, och då blir det eventuella timret av föga intresse och värde.

Självklart skall vi, sedan samhället fastlagt dessa övergripande ramar för hur de industriella processerna i skogsbruk får bedrivas, ha ett rationellt och välutvecklat skogsbruk. Detta är av avgörande betydelse för hela vårt lands utveckling och välstånd.

Mot bakgrunden av vad som här redovisats bör det slås fast, att de rekreationsområden som fastlägges i den fysiska riksplaneringen, där en skälig avvägning sker mellan rekreationsbehov och behov av en rationell skogsproduktion, skall respekteras av skogsbruket utan krav på ekonomisk kompensation. Tillfredsställes inte dessa krav bör en skärpning ske i naturvårdslagstiftningen.

Under hänvisning till det anförda vill jag fråga bostadsministern:

1. Delar bostadsministern uppfattningen att skogsbruket måste tåla en sådan anpassning till rekreationsintresset som följer av den fysiska riksplaneringen?

2. Instämmer bostadsministern i synpunkten att åtgärder måste vidtagas lagstiftningsvägen om inte rekreationssynpunkterna beaktas av skogsbruket?

Fredagen den
28 oktober 1977

*Anmälan av
interpellationer*

1977/78:59 av Åke Wictorsson (s) till jordbruksministern om skyddet för allemansrätten:

Allemansrätten är en sedvanerätt som ger allmänheten tillträde och möjligheter till rekreation och avkoppling i skog och mark. Rätten bygger på principen att det som inte är förbjudet i lag är tillåtet. Allemansrätten innebär rätt att färdas över annans mark och att uppehålla sig där, att på denna mark plocka vilda blommor, bär, svamp, kottar, torrt ris och grenar.

Efter ändringar i naturvårdslagen 1974 lyder dess 1 §:

Naturen utgör en nationell tillgång som skall skyddas och vårdas. Den är tillgänglig för alla enligt allemansrätten. Envar skall visa hänsyn och varsamhet i sitt umgänge med naturen. Kan vid arbetsföretag eller eljest skada å naturen ej undvikas skola de åtgärder vidtagas som behövs för att begränsa eller motverka skadan.

I samband med att detta tillägg infördes i naturvårdslagen tillfördes också skogsvårdslagen ett tillägg, 1 §, vari föreskrevs att "hänsyn skall tagas till naturvårdens krav". I samband härmed framhöll den dåvarande socialdemokratiska jordbruksministern nödvändigheten av att våra skogar även i framtiden kan utnyttjas både för skogsbruk och för friluftsliv. Detta kräver ett ömsesidigt hänsynstagande. Det är nödvändigt att i skogsbruket ta hänsyn till naturvårdens krav. Av dessa skäl borde det fastslås en allmän skyldighet för skogsbruket att ta hänsyn till naturvårdens intressen. I anslutning till skogsvårdslagen har skogsstyrelsen utfärdat anvisningar om hur hänsynen till naturvården skall ske.

Allemansrätten har sina rötter i ett samhälle grundat på naturhushållning, där jord och skog brukades med hand och djur. Ändrad bostättning och ändrade brukningsmetoder har liksom den tekniska samhällsutvecklingen radikalt förändrat förutsättningarna för allemansrättens utövande. För arbetarrörelsen har det varit en angelägen uppgift att vid dessa snabba förändringar slå vakt om allemansrättens innebörd. Detta har känts så mycket viktigare som allemansrätten i allt väsentligt har skapat ökad frihet åt de människor som inte ägt fastigheter och kapital, de obesuttna. Detta har inte skett utan strid.

Även om allemansrätten inte regleras i lag har dess innebörd och förutsättningar indirekt förstärkts och utbyggt genom lagstiftning på en rad områden som gäller byggande, hälso- och miljövård, naturvård och nu senast den fysiska riksplaneringen. Karakteristiskt för utvecklingen har varit att detta socialdemokratins arbete för att åt människorna ge tillgång till rekreation och avkoppling i en fri natur, som tid efter annan lett till våldsamma strider, kommit att omfattas av allt fler grupper i samhället. Detta har varit en styrka för det svenska samhället och gett allemansrätten ett starkare skydd än vad enbart en lagstiftning kan ge.

Efter valet och den borgerliga regeringens tillkomst synes dock en märkbar förskjutning i attityder och inställningar ha inträtt, inte direkt som en följd av åtgärder vidtagna av den borgerliga regeringen, utan

mera av förväntningar hos grupper i samhället som vill värna ägandet på bekostnad av de många människornas frihet. Sådana tendenser framkommer i handläggningen av enskilda ärenden ute i kommunerna och i förskjutningar i yttranden över olika utredningsförslag i myndigheter och verk. Den gångna sommarens debatt om allemansrätten och allmänhetens rekreativmöjligheter visar att uppfattningen nu är en annan.

Allemansrätten hindrar inte att skogsägare besprutar sina skogar på sådant sätt att allmänheten inte längre kan plocka svamp och bär som är obesprutade, eftersom detta inte förbjuds i någon lagstiftning. Detta innebär att den som haft ekonomisk vinning av allemansrätten genom att plocka bär inte kan få någon ersättning för att denna möjlighet försvunnit genom åtgärder från markägaren.

Även om det i vissa avseenden kan råda oklarhet om allemansrättens innebörd torde så gott som alla uppleva den som en rätt att plocka bär och svamp. I själva verket torde de flesta anse att detta är något av det viktigaste i innehålllet i allemansrätten. Inte därför att bärplockningen i första hand ger ekonomiska vinster, utan mera därför att bärplockning är en del av allmänhetens rekreativliv och ger möjligheter till aktiviteter i skog och mark som passar de flesta. Självklart ger skogsbären dessutom ett viktigt tillskott till kosten, samtidigt som de utgör en naturtillgång som bör komma till användning.

Mot denna bakgrund är det begripligt och förståeligt att folkvreden vaknar när såväl förändrad teknik i skogsbruket som under senare år besprutningarna omöjliggör att bären används. Även om de aktuella arealerna är små och de lokala opinionerna av denna orsak splittrade, finns det anledning att värna om rätten till bärplockning som en del av allemansrätten. I första hand bör detta lämpligen ske genom att de anvisningar som reglerar skogsbruket skall ta hänsyn till skogsvårdslagens bestämmelser om aktsamhet i naturen och utökas med krav på att allmänhetens rätt till bärplockning i mesta möjliga mån skyddas. Särskilt angeläget är detta i anslutning till befintlig bostadsbebyggelse och i närheten av vägar.

En Ortsbefolknings möjligheter till inkomster av bärplockning kan inte garanteras av allemansrätten. Dessa inkomstmöjligheter används som regel i typiska glesbygdsområden, där andra utkomstmöjligheter saknas eller är mycket få. Genom samhällets åtgärder lämnas ett omfattande stöd till dessa områden för att vi där skall kunna behålla bebyggelse och befolkning, vilket är nödvändigt inte minst för att skogsbruket skall kunna fungera nu och i framtiden. Det borde därför vara en självklar uppgift för skogsbrukets intressenter och ägare att medverka till att denna verksamhet kan fortgå.

Under hänvisning till det anförda vill jag fråga jordbruksministern:

Är jordbruksministern beredd att ta initiativ till sådana kompletteringar av anvisningarna om aktsamhet med naturen i samband med skogsbruket att allemansrätten beträffande bärplockning skyddas bättre?

1977/78:60 av Nils Hjorth (s) till utrikesministern om ett svenskt FN-initiativ om förstärkt skydd för de mänskliga rättigheterna:

Nära tre decennier har gått sedan Förenta nationernas generalförsamling antog den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Sedan dess har flera andra deklarationer och även konventioner formulerats till skydd för de mänskliga rättigheterna.

Men dessa internationella överenskommelser kränks dagligen i flera länder. Trots generalförsamlingens deklaration mot tortyr för två år sedan kommer alltjämt väldokumenterade rapporter om systematisk och brutal tortyr av fångar i en lång rad stater. Det är betydelsefullt att respekten för FN-besluten bevakas och stärks. En väg att göra det i vad gäller tortyr vore att verka för en juridiskt mer bindande konvention. Jag reste det förslaget i en motion förra året, och tiden borde nu vara mogen att driva detta inom Förenta nationerna. Ett lämpligt FN-organ borde få uppgiften att arbeta fram det första utkastet till en sådan konvention.

Den här frågan är av så allmänt intresse att den svenska politiken och de konkreta förberedelserna inom FN-delegationen bör redovisas inför riksdagen. Det gäller också eventuella nya initiativ om en resolution för frigivning av politiska fångar.

Över hundra stater har alltjämt dödsstraffet kvar. De initiativ som tagits i FN mot dödsstraffet har inte varit särskilt framgångsrika. Men det är av vikt att ansträngningarna för ett avskaffande av detta primitiva straff fortsätter. Frågan bör hållas vid liv inom FN:s ram.

Under nästa år – 30 år efter det att den allmänna förklaringen antogs – kommer FN att ägna uppmärksamhet åt utbildning om de mänskliga rättigheterna. Det är något betydelsefullt. På sikt kan kränkningarna motverkas om allt fler medborgare i olika länder blir medvetna om vilka rättigheter de egentligen har enligt bl. a. de internationella överenskommelserna. Därför är det angeläget att den svenska regeringen verkligen deltar i denna FN-ansträngning för vad som kallas "Human Rights Education" – utbildning om de mänskliga rättigheterna.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande frågor till utrikesministern:

1. Planerar regeringen att lägga fram förslag inför FN om en internationell konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning?

2. Avser regeringen att lägga fram förslag inför FN om en samlad aktion för frigivning av fångar, som berövats sin frihet på grund av politiska åsikter, religion eller hudfärg?

3. Är regeringen beredd att på nytt ta upp frågan om dödsstraffet inom FN, så att frågan kan sakbehandlas t. ex. vid nästa United Nations Congress on Prevention of Crime and Treatment of Prisoners (1980)?

4. Syftar regeringen till att under nästa år bidra till de internationella ansträngningarna att stödja undervisning om de mänskliga rättigheterna?

§ 14 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 28 oktober

1977/78:115 av Lennart Pettersson (s) till budgetministern om sammansättningen av viss samrådsgrupp för datafrågor:

Regeringen har nyligen tillsatt en "samrådsgrupp" för datafrågor med uppgift att utarbeta de riktlinjer som krävs för en medveten datapolitik. I direktiven sägs bl. a.: "Det är väsentligt att såväl regering som riksdag får erforderligt beslutsunderlag när det gäller frågor om ADB-användningen och dess konsekvenser. Beslutsfattarna har ofta kommit in sent i beslutsprocessen." Av direktiven i övrigt framgår det att det här rör sig om en central utredning på det datapolitiska området.

I denna s. k. samrådsgrupp återfinns riksdagsledamöter från samtliga borgerliga partier. Däremot är oppositionspartierna i riksdagen ej företrädade.

Detta strider mot den praxis av öppenhet gentemot oppositionen som länge varit kännetecknande för Sverige när det gäller att utreda och ta fram riktlinjer för politiken på olika områden.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till budgetministern:

Är budgetministern beredd att komplettera den s. k. samrådsgruppen för datafrågor med företrädare för riksdagens oppositionspartier eller är avsikten den att endast riksdagsledamöter från de tre borgerliga partierna skall vara representerade?

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 10.00

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert

Nr 19

Fredagen den
28 oktober 1977

*Meddelande om
fråga*